

PALAVAKIVI SAMMUU – ENTÄ SITTEN?

Tuija Mikkonen

Itä-Viron alavilla nummilla kohoaa maise-
malle vieraita mäkiä. Nämä jätevuoret ovat
syntyneet sivutuotteena, kun murskattua
palavaakiveä kuumennetaan öljyn irrottami-
seksi kivistä. Hyötysuhde on vain 17 %.
Palavakivi on öljypitoinen sedimentti, joka
syttyy herkästi, mistä vironkielinen nimitys
põlevkivi ja sen suomalainen vastine juontavat
juurensa. Kaivostoiminta alkoi Virossa
1916 ja saavutti huippunsa 1980. Viime
vuosina on useita kaivoksia ja avolouhoksia
suljettu ja yhtiöitä on uudelleenjärjestelty
yrityskauppojen kautta. Tuhansia kaivos-
työläisiä on jäänyt työttömäksi. Kaivostoi-
minta synnytti aikoinaan laajoja yhteisöjä ja
kaivosyhtiöt rakensivat pienkerrostaloja ja
pientaloja työntekijöilleen. Monet taloista
seisovat nyt kylmänä. Tilanne ei ole kuiten-
kaan näin lohduton. Kaivoskaupunkien

asukkaat sekä kulttuurin ja matkailun am-
mattilaiset ovat kehitelleet uusia ideoita pai-
kallisen historian hyödyntämiseen.

Industrial Heritage Platform -projektin
(www.ihp.lt) päätöseminaari pidettiin
marras-joulukuun vaihteessa 2002 Kohtla-
Järvellä, missä seminaarivieraille tarjoutui
mahdollisuus tutustua tämän harvinaisen
teollisuudenalan historiaan lukuisten asian-
tuntijoiden puheenvuorojen ja parin museo-
vierailun välityksellä. Seminaari pidettiin
Kohtla-Järven kulttuuritalolla, joka raken-
nettiin Stalinin aikaan kaasulaitoksen
näyttäväksi kulttuuripalatsiksi. Vieraat ma-
joittuivat meren rannalla sijaitsevaan Toila
Sanatorium -hotelliin, joka toimi aiemmin
kaivostyöläisten perheiden kesänvietto-
paikkana. Seminaarivieraat olivat siis konk-
reettisesti kosketuksissa teolliseen perintöön
vuorokauden ympäri.

Keväällä 2002 Kohtla-Nõmmessa avattu
kaivosmuseo ([http://kohtla-nommevv.ee/
museum](http://kohtla-nommevv.ee/museum)) antaa konkreettisen kuvan kai-
vosmiesten työstä. Ennen maan alle astumista
vieraat pukeutuvat kaivosmiesten käyttä-
miin takkeihin. Astellessaan samoja kuraisia



Palavan kiven jalostuksessa
syntyy valtavia jätevuoria.
Kuva: TM.

käytäviä pitkin, joita sadat kaivosmiehet ovat tallanneet, saavat he kokea, kuinka vuonna 2001 sammutetut koneet toimivat tottuneeseen tapaan. Entisen mainarin opastama kierros päättyi tällä kertaa kaivoskäytävään tuodun höyryävän keittopadan äärelle.

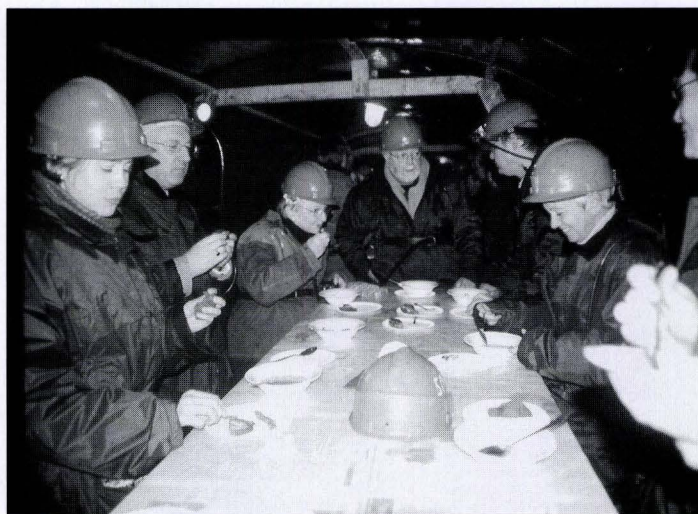
14 maanalaista kaivosta ja 9 avolouhosta on jo suljettu Virossa. Luonnonkaasu, ydinvoima ja Venäjän markkinoiden katoaminen ovat osaltaan aiheuttaneet palavankiven kaivamisen ja jalostuksen vähenemiseen. Toiminnassa on vain kaksi kaivosta ja kaksi avolouhosta. Toimiva kaivosyhtiö tekee kuitenkin hyvää taloudellista tulosta. Valtaosa Itä-Viron palavastakivestä menee Narvan voimalaitoksille tuottamaan energiaa koko maalle. Jopa 90 % Viron sähköenergiasta onkin peräisin tästä mustanharmaasta kullasta.

Kaivostoiminnan jälkeensä jättämien rakennusten ja rakenteiden käyttö ja kohtalo ei ole ainoa ongelma. Palavankiven teollisuudesta jää vaikeasti hoidettavia ympäristöongelmia. Jatkojalostuksen jälkeensä jättämät valtavat jätevuoret ovat muokanneet ympäristöä uuteen muotoon. Osa kumpareista on

jo ehtinyt peittyä puustolla ja muulla kasvustolla. Joistakin on tehty talviurheilukeskuksia.

Maanpäällisten kukkuloiden kääntöpuoli on lähellä maan pintaa sijaitsevat tyhjat kaivoskuilut, joissa piilee sortumavaara. Eräs kaivoskäytävien päälle rakennettu tenniskenttä sortui jokin aika sitten. Laajat kaivosalueet onkin kartoitettu ja luokiteltu vaarallisuusasteen mukaan käyttökieltoon tai soveltuvaksi eriluontoisiin käyttötarkoituksiin maan kantokyvyn mukaan. Maan painaumia on havaittavissa luonnossa eivätkä kallistuneet katulyhdyt ole harvinainen näky. Avolouhoksia, jotka saattavat olla jopa 30 metriä syviä, on muutettu järviksi.

Turismista haetaan vetoapua maakunnan taloudelle. Heitettiinpä keskusteluissa esille mahdollisuus tehdä palavastakivestä jokin konkreettinen matkailujippo tai perustaa alueelle palavankiven tieteellinen kansainvälinen tutkimuskeskus. Paljon ajatuksia on vielä ilmassa, mutta jo toteutuneet hankkeet kaivosmuseo mukaan lukien ovat osoittaneet paikallisten asukkaiden oivaltaneen oman historiansa merkityksen.



Kohtla-Nõmmen kaivosmuseon kierros päättyi mainarin lounaaseen. Kuva: TM.